

DRAVA - IZVOR SUKOBA U PROŠLOSTI – META EUROPSKE SURADNJE U SADAŠNJOSTI I BUDUĆNOSTI

DIE DRAU – KONFLIKTSTOFF IN DER VERGANGENHEIT - ZIEL EUROPÄISCHER ZUSAMMENARBEIT IN GEGENWART UND ZUKUNFT

Dr. sc. Anna Maria Grünfelder

Austrijsko veleposlanstvo

Jabukovac 39

HR- 10000 Zagreb

Republika Hrvatska

anna-maria.gruenfelder@bmaa.gv.at

Primljeno / Received: 9. 9. 2006.

Prihvaćeno / Accepted: 3. 11. 2006.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

UDK/UDC 94 (497.5-37 Drava)

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

SAŽETAK

Rijeka Drava na svome toku od izvora u Toblachu/Dobbiaco do ušća u Dunav dodiruje četiri zemlje, povezuje tri velike kulturne i jezične skupine u Europi, i bilo je poprište dviju velikih tragedija, posljedica Drugog svjetskog rata: Uz Dravu se veže britansko izručenje hrvatskih vojnika kod Bleiburga i izručenje (ruskih) Kozaka Crvenoj Armiji i također britansko izručenje ostataka vojske NDH Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije. Dva puta tijekom XX. stoljeća Drava je bila crta razgraničenja između Austrije i Jugoslavije te „svjedokinja“ hrvanja između Austrije i Italije oko Južnog Tirola, koji je godine 1918. pripao Italiji. Drava je, naposljetku, „doživjela“ i ratne operacije godine 1991. i nosi se još dan danas s posljedicama te povijesti. Zato je Drava ne manje od Dunava „europska rijeka“ zbog dramatične povijesti, premda se s Dunavom ne može usporediti glede književne slave i umjetničkog nadahnuća.

Kakav je odnos svih tih zemalja prema Dravi? To je tema radnje – i jedan odgovor neka bude činjenica, što se tog pitanja još nitko nije dotaknuo. Radnja je nastala na osnovu službenih izjava političkih dužnosnika i gospodarstvenika, ali i nevladinih udruga za ekologiju. U pitanju su, dakle, dvije strane, čiji su odnosi prema Dravi nepomirljivi. Drava je poprište sudaranja tehnokratskog i ekološkog stava prema njoj, njezinim potencijalima i prema stanovnicima podravskih regija. Odnos je konfliktan, jer privreda smatra da se ekolozi suprotstavljaju gospodarskom napretku. Ekolozi upozoravaju na vrijednost koju ima danas još jedan od rijetkih priobalnih i riječnih biotopa, kulturni i prirodni krajolik, koji zaslužuje zaštitu od gospodarskog izrabljivanja. U tu svrhu ekolozi njeguju prekograničnu suradnju, s Mađarskom, Slovenijom i Austrijom. No prekograničnu suradnju ekologa s ove strane i onkraj granica konterkariraju gospodarski interesi. Po svemu sudeći, oni se neće obazirati na biotope i raznolikost vrsta životinskog i biljnog svijeta, koji u Podravini još pronalazi zaštićeni prostor. I službena Mađarska naudi svojim zaštitarima okoliša, kao što mađarski interes za Nacionalni park i zaštitu pograničnog pojasa od građevinskih pothvat ide na štetu hrvatskim te slovenskim planerima energetske politike.

Republika Austrija, s druge strane, podržava očuvanje Podravske regije u Hrvatskoj kao ekološki čiste s visokom kvalitetom života: U okvirima programa Europske unije za

prekograničnu suradnju zemalja – članica Europske unije i ne-članica (INTERREG A, B, C), Austrija pomaže županijama uz Dravu u poboljšanju kvalitete vode rijeke Drave, koja je trpjela zbog već izgrađenih hidroelektrana. Drugi projekt u tom programu je zbrinjavanje otpada i otpadnih voda, koje ne smiju utjecati u korito rijeke Drave, jer zbog hidrocentrala Drava je promijenila svoje fizikalne parametre, među inima i osobnost samopročišćavanja. Otpor ekologa prema novom projektu izgradnje hidroelektrane „Novo Virje“ čini se opravdanim, jer su istraživanja – i austrijskih biologa – dokazali da građevinski radovi i same zgrade (stepenice i akumulacijsko jezero) štetno utječu na sposobnost samopročišćavanja, a posredno i na podzemne vode i na kakvoću vode uopće. Visoki vodostaji početkom ovog proljeća i u nedavnoj prošlosti potvrdili su, povrh toga, da reguliranje korita, akumuliranje vode i bilo kakvi zahvati u život rijeke i te kako umanjuju sposobnost samoreguliranja, a povisuju opasnost od poplava. Biolozi i ekolozi s jedne, a privrednici, stručnjaci za energetiku i poduzetnici s druge strane nigdje nisu našli zajednički jezik. Geslo „europska suradnja“ gubi svoju privlačnost i motivaciju, kad su u pitanju gospodarski interesi zemalja uz Dunav. Nacionalni interesi nadjačaju europsko zajedništvo i ekološku odgovornost. No bez obzira na tu spoznaju, ideja „europska suradnja“ djeluje privlačno i regije se same udružuju u takozvane „Euroregije“. Iako one nemaju status pravnog subjekta, one nude raznolikost oblika suradnje, koja bi zacijelo svima sudionicima promicala kakvoću života – da tu nisu (nečiji) viši interesi, koji djeluju suprotno ideji suradnje.

Mostovi na Dravi podsjećaju na to da rijeke ne moraju nužno dijeliti i izolirati, već da mogu spajati i povezivati. Most je simbol mira – i jedna od arhitektonski najljepših mostova Austrije, ako ne i Europe, novi most nad Dravom St. Magdalena u Villachu, nosi naziv „Friedensbruecke“ (most mira). Bilo bi poželjno da se lijep naziv pretvori u još ljepšu stvarnost, u poticaj za upoznavanje zemlja i ljudi na gornjem i donjem tijeku Drave, što, na žalost, do sada još nije postignuto. Jezične barijere daju se prevladati. U tom smislu ova radnja treba doprinijeti boljem upoznavanju zemalja i regija uz Dravu, tim više što nam mora biti zajednički interes očuvati kulturni i prirodni krajolik, i pored ekonomskih nužnosti.

Ključne riječi: Rijeka Drava, prekogranična suradnja, održivi razvitak, hidrocentrale, nacionalni parkovi, Euroregije.

Hauptwörter: Drauffluss, grenzüberschreitende Zusammenarbeit, nachhaltige Entwicklung, Wasserkraftwerke, Nationalparks, Euroregionen

OD POVIJESNIH RIVALITETA DO PREKOGRAIČNE SURADNJE

Na svome putu je od ušća u talijanskom Dobbiaco do ušća u Dunav Drava protječe kroz četiri zemlje: Italiju, Austriju, Sloveniju i Hrvatsku; na kraćoj dionici u Sloveniji i u Hrvatskoj, ona sačinjava državnu granicu s Mađarskom. Drava je europska rijeka, premda spaja manje država nego Dunav. Nije ni toliko opjevana kao Dunav – dramatični tijekovi povijest su, kao što se čini, podravske zemlje mimoilazile. No, na svome 486 km dugom putu Drava povezuje romanski, germanski i slavenski svijet, tri najznačajnije jezične i kulturološke „obitelji“ u Europi – i postala poprištem njihovih sukoba i rivaliteta. Gornji tok Drave od izvora u Dobbiacu/Toblachu (u talijanskoj pokrajini Bolzano, regija Trentino – Alto Adige) nakon Prvog svjetskog rata pripojen je Italiji. Time je presječen ne samo tok jedne rijeke, nego austrijska pokrajina Tirol: Južni Tirol, regija između alpskog prijevoja Brenner i talijanskog Trentina, most između Njemačkog carstva

i Italije, izdvojen je iz cjeline, ostavivši dva dijela – Sjeverni i Istočni Tirol nepovezane teritorijalno, prometno, gospodarski. Represivna politika Italije prema njemačkogovornoj tirolskoj manjini u toj regiji – i to ne samo ona talijanskog fašizma, nego i demokratske, poratne Italije učinile su „problem Južni Tirol“ „otvorenom ranom“ u bilateralnim odnosima između Italije i Austrije. Početkom šezdesetih godina XX. stoljeća „nacionalno osvješteni“ južno -i sjevernotirolski aktivisti i lokalni političari u Austriji svojim zahtjevima Italiji da Južni Tirol vrati svojoj matičnoj zemlji, koje su „pojačavali“ i bombaškim napadima na električne stupove, željezničke pruge, karabinijerske ophodnje i druge simbole talijanske vlasti nad Južnim Tirolom, prouzročili su opasnu eskalaciju sukoba i zaoštavanje odnosa Italije prema tirolskoj manji. Godine 1961. tadašnji austrijski ministar vanjskih poslova Bruno KREISKY, izvršavajući ulogu zemlje-zaštitnice nad tirolskom manjinom u Italiji (na osnovu Bečkog Državnog ugovora od 15. svibnja 1955.) internacionalizirao je „problem Južni Tirol“, iznijevši položaj Južnih Tirolaca u Italiji pred Vijeće sigurnosti UN-a. Do 1969. trajali su bilateralni pregovori o zaštiti njemačkih Južnotirolaca u Italiji: Tada je Italija donijela "paket zakona o autonomiji" za njemačku i ladinsku/retomansku manjinu u provinciji Bolzano.¹ Južni Tirol kao sastavni dio Italije, našao se godine 1957. među osnivaateljima Europske gospodarske zajednice („praoblika“ Europske unije). Doprinosio je talijanskom gospodarskom čudu, kao što je Italija profitirala od prirodnih bogatstava Južnog Tirola i njegovih stanovnika. Može se reći da se Južni Tirol razvitkom udaljavao od svoje matične zemlje, od Tirola sjeverno od austrijsko-talijanske granice na Brenneru i od djelića Tirola istočno od talijansko-austrijske granice na Dravi kod Innichena/San Candida. Da ipak nije došlo do potpunog otuđenja tih triju djelova bivše nadvojvodine i provincije Tirol, unatoč državnim granicama, Drava ima također svoje zasluge.

U prvoj polovini 20. stoljeća Drava je između Villacha i Lavamuenda dva puta „crta razgraničenja“ između Republike Austrije i Jugoslavije: godine 1918-1920., kad je Kraljevina SHS okupirala južnu Korušku u cilju pripojenja tog dvojezičnog dijela Austrije sa slovenskom manjinom. Višemjesečni žilavi otpor koruških dobrovoljaca u dolini Drave između Villacha i Lavamuenda urodio je odlukom mirovne konferencije da organizira referendum o pripadnosti Južne Koruške. Većina ne samo njemačkog nego i slovenskog stanovništva opredijelila se za ostanak u Austriji. U svibnju 1945., nakon kapitulacije Njemačkog Reicha, slovenski partizanski odred „Tone Tomšič“ požurio se ispraviti odluku od 1920. i ostvarivati stari san slovenskih nacionalista, pripojenje Koruške do Drave Jugoslaviji. Tada je Velika Britanija koja je okupirala Korušku, Titove partizane prisilila na povlačenje (isto tako kao u Trstu). Dvije velike tragedije odigrale su se na Dravi, u dane nakon kapitulacije Njemačkog Reicha: Na gornjem tijeku Drave, između mjesta Oberdrauburg i glavnog grada Istočnog Tirola Lienza poražena vojska Kozaka pod generalom Panwitzom i na desnoj obali Drave kod Bleiburga ostaci vojske Nezavisne Države Hrvatske očekivale su zaštitu Ženevske konvencije o ratnim zarobljenicima od britanske okupacijske vlasti – ali su predani Staljinu odnosno Titovim partizanima. Kozake je čekao Sibir, prisilni rad, glad, izmorenost, a hrvatske vojnike likvidacija prijekim sudovima ili marš smrti.

U Sloveniji i u Republici Hrvatskoj je Drava povezana s tragedijom njemačke narodnosne skupine u Titovoj Jugoslaviji: Valpovo, gradić u blizini ušća Drave u Dunav, povezano je u sjećanju bivših izbjeglica od osvetničke NOV u svibnju 1945. s jednim od „sabirnih“ logora za „Volksdeutsche“, koji je za mnoge od njih postao logorom smrti. Preživjeli pripadnici njemačke manjine iz bivše Jugoslavije, koji su se uspješno integrirali u Austriju (kao i u Njemačku, SAD,

¹ Klaus GATTERER: Im Kampf um Rom. Buerger – Rechte - Autonomien. Europaverlag Wien-Zuerich, 1969. str. 1070. na dalje – Denis I. RUSSINOW: Italy's Austrian Heritage 1919-1946. Oxford, Clarendon Press 1969.

Kanadu, Australiju, Južnu Ameriku....) s dvjema novim državama imaju otvorene račune: njihovu rehabilitaciju od kolektivne osude zbog suradnje s okupatorom i izdaje, te – slijedom toga – povrat oduzete imovine. Zakonska rješenja ni u Sloveniji niti u Hrvatskoj ne zadovoljavaju Pitanje povrata imovine;² prošlost bi se mogla ispriječiti na „europskom putu“. Donji tok Drave kod ušća u Dunav nosi još obilježje rata: teren još nije do kraja razminiran, granica sa Srbijom i Crnom Gorom je sporna.

Zbog tih povijesnih tragedija podravski je prostor južno od Karavanki u percepciji Koruščana ostao „trusnom zonom“, bez obzira što je Jugoslavija 1955. pristupila Bečkom Državnom ugovoru od 15. svibnja 1955. o ponovnom uspostavljanju Republike Austrije i priznala austrijske granice sa stanjem na dan 13. ožujka 1938. (tj. na dan ulaska Njemačkog Wehrmachta u Austriju, kad je Austrija državnopravno prestala postojati). Territorijalne prohtjeve južnog susjeda Austrija se danas ne mora više bojati: Republika Slovenija i Republika Hrvatska kao zemlje nasljednice bivše Jugoslavije, uspostavljene i međunarodno priznate na temeljima međunarodnog prava, tj. na nedodirljivosti granica, nenasilju, miroljubivu rješenju sukoba i vladavini prava.

Izazovi koji se danas nameću zemljama na granicama Europske unije i tranzicijskih država, zajednički su problemi cijelog europskog kontinenta i globalnog svijeta: zaštita okoliša od zagađivanja i uništavanja životnog prostora je samo jedan, ali veoma važan: O njegovu rješenju ovisi, hoće li stanovnici kontinenta u svojim zemljama naći prirodne i osnove preduvjete za život dostojan čovjeka, ili će se osjećati primorani otisnuti na put u potrazi za tim uvjetima. Pitanja okoliša nadilaze granice i mogućnosti pojedinih država izaći s njima na kraj. Prekogranična suradnja je imperativ i izazov. Republika Slovenija i Republika Hrvatska naslijedile su od bivšeg sustava posljedice gospodarskih i investicijskih promašaja te neodgovornog iscrpljivanja prirodnih resurza uključivši i mentalitet bahatog odnosa Čovjeka prema dobrima zemlje i prema svojim postupcima. Ekološka problematika – sigurnost nuklearne elektrane Krško, zbrinjavanje i skladištenje radijacijskog otpada, hidroelektrane upitne sigurnosti u pograničnom području, prevencija od poplava, neobavješćivanje o ekološkim katastrofama i sl. – opterećuju danas bilateralne odnose između Republike Hrvatske i Republike Slovenije, kao što su susjedi u širem krugu zabrinuti zbog službenih stavova dviju država u ekološkim pitanjima³. Ujedno je skrb za osigurane izvore energije jedan od prioritetnih zadataka svake odgovorne vlade. Ukratko: Briga za prirodu i njezine resurse te očuvanje životnog prostora izravno utječu na kvalitet života, i zato jedno od prvorazrednih temi u odnosima podravnih zemalja. Zato neka ta tema služi kao ocjena današnjih odnosa u podravskom prostoru. Radnja počiva na službenim webstranicama regija, gradova i općina uz Dravu u sve četiri zemlje; posebno zahvaljujem gradonačelnicima i službenicima koji su mi odgovorili na moje konkretne upite glede 1. odnosa službene politike, 2. odnosa stanovništva prema Dravi: Na točku 2) su odgovorile ekološke udruge. Gospodarsko korištenje i ekološka zaštita ispala je kao dualizam koji se ne može spojiti: Izjave gospodarskih i energetske stručnjaka, koji su u službi energetske privrede, dijametralno su i nepomirljivo suprotstavljeno. Znakovito je da elektroprivreda ne pokazuje razumijevanje za zabrinutosti zaštitara okoliša, nego im zamjerava koćenje tehničkog i gospodarskog napretka. Zato se može ustvrditi da se i na Dravi, na današnjoj granici Europske unije prelamaju sukobi mentaliteta i dvaju posve drugačija gledanja na budućnost Drave.

² Vidi o tome informaciju ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske www.pravosudje.hr/povrat oduzete imovine. Analogne informacije v. i na webstranici Saveznog ministarstva za vanjske poslove Republike Austrije www.bmaa.gv.at/Konsularische>Angelegenheiten/Vermoegensfragen.

³ Sukob između ekologa i privrede nije ostao ograničen na Dravu nego obuhvaća i dolinu Mure, jer je Slovenija odlučila izgraditi – bez obzira na granicu i na rijetko očuvani biotop – hidroelektrane: LA VOCE DEL POPOLO, Rijeka, 29.4.2006: Lunedì singolare protesta sul fiume Mura. Con il rafting contro le centrali.

I. DRAVA - KONFRONTACIJA: EKOLOZI PROTIV EKONOMISTA

I.1. IZVOR ČISTE I OBNOVLJENE ENERGIJE

Do 20. stoljeća⁴ vodena snaga Drave iskorištavana je do ušća Mure. U gornjem toku, od izvora u Italiji do koruškog gradića Spittal, gdje Drava izlazi iz stjenovitog klanca u prvo veće ravno polje, rijeka je „mlada“, divlja ali plitka – izvrsna za razne športove, ali ne i za gospodarsko korištenje, iako na prostoru gornjeg dolina Pustertal/Alta Pusteria na talijanskom teritoriju (područje grada Innichena/San Candida s prigradskim općinama Vierschach/Versacco i Winnebach/Val Pusteria postoji veoma malena hidroelektrana na Dravi s prosječnim novimalnim učinkom od 400 kW. U samom gradu Innichen (San Candido, na ušću pritoka „Sextner Bach“ u Dravu) postoji također mala hidroelektrana talijanske energetske mreže ENEL s prosječnim nominalnim učinkom manjim od 3.000 kW. Na graničnom prijelazu Winnebach/Val Pusteria – Arnbach (austrijska strana) godine 1999. stavljen je pogon pročišćavač za gradove Innichen i Sexten /Sesto, tj. za cjelokupno područje dotoka Drave na talijanskoj dionici. Od tada je voda Drave zaštićena od dotoka otpadnih voda iz kućanstava i poduzeća, tako da voda Drave ima stupanj čistoće koji odgovara pitkoj vodi (stupanj I). Taj pročišćavač uspijeva održavati tu visoku razinu čistoće vode, tako da drugih mjera zaštite od zagađivanja za sada nisu potrebna, izjavio je gradonačelnik grada Innichena/SanCandida.⁵

Od Spittala, pak, na dužini od 150 km do slovenske granice, Austrija je izgradila deset riječnih hidroelektrana.⁶ Izgradnja tog lanca planirana je već godine 1910. Godine 1942. dogotovljena je prva hidrocentrala na Dravi, Schwabeck. Boom gradnje elektrana na Dravi i na ostalim austrijskim tekućicama počeo neposredno nakon stjecanja potpune suverenosti Republike Austrije Bečkim Državnim ugovorom od 15.5.1955. Godine 1988. savršena je izgradnja posljednje elektrane na Dravi, Paternion (između Villacha i Spittala). Lanac hidroelektrana na Dravi (Paternion, Kellerberg, Villach, Rosegg-St. Jakob, Feistritz – Ludmannsdorf, Ferlach – Maria Rein, Annabruecke, Edling) proizvodi 2,6 Mrd. Kilovat sati “ekološki čiste obnovljene električne energije iz vodne snage”⁷. Maksimalni učinak svih elektrana zajedno iznosi 600 Megawatsati.

Taj sustav ne samo da daje značajan doprinos opskrbi električnom energijom: Veće elektrane napajaju strujnu mrežu Koruških elektrana d.d. (Kaerntner Elektrizitaets-AG), dok jedno postrojenje u hidroelektrani Annabrücke opskrbljuje Austrijske savezne željeznice (Oesterreichische Bundesbahnen OeBB). No, elektrane na Dravi nisu samo značajni izvori električne energije – one funkcioniraju i kao regulatori u slučaju visokog vodostaja i poplava. Austrijska savezna elektroprivreda (“Verbund AG”) smatra da su hidroelektrane na Dravi najzaslužnije za to da u mjestima uz obalu Drave opasnost od poplave praktički više ne postoji.⁸

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija gledala je na Dravu (kao i na druge prirodne fenomene) tehnokratski i sa stanovišta gospodarskog profita. Slovenija je u tim kalkulacijama igrala važniju ulogu nego Hrvatska.⁹

⁴ Hrvatska elektroprivreda (HEP) sa svojim planovima korištenja Drave kao izvora energije, može se pozivati na habsburške kamerliste, koji su započeli regulacijske radove još u 18. stoljeću: Andrija BOGNAR, Zlatko PLETIKAPIĆ (Elektroprojekt d.d.Zagreb) und Zdenko TADIĆ (Hidroing d.o.o. Osijek): Rijeka Drava i održivi razvitak (manuskript): www.geografski-odsjek-pmf@zg.htnet.hr

⁵ Dr. Josef PASSLER, odgovor autorici dne. 2.5.2006. theresia.innichen@gvcc.net.

⁶ Andrija BOGNAR je kao pozitivan primjer za višebnamjenske sustave citirao hidroelektranu Grafenstein na Dunavu: str. 4 nacрта njegovog teksta.

Elektrane u Koroškoj (Austrija)

Od godine 1955. Jugoslavija je počela izgradnje osam protočnih hidroelektrana na Dravi: Dravograd, Vuzenica, Vuhred, Ožbalt, Fala, Mariborski otok, Formin i Zlatoličje. Dogotovljene su tek nakon stjecanja nezavisnosti. Danas je potencijal Drave iskorištena 96%, dočim stopa iskorištenosti drugih rijeka iznosi iskorištenost za Soču 28,0% i za Savu 21,3%. Drava je s 3.100 GWh/godišnje i ekonomskom snagom od 2.500 GWh/ godišnje, s proizvodnjom od 2.400 GWh. prvi izvor električne energije i u Republici Slovenije. Udio proizvodnje električne energije u ukupnoj proizvodnji je 18.6%, daleko veći nego onaj Save (2,5%) i Soče (2,7%).¹⁰

Jugoslavija je imala planove za nastavak izgradnje elektrana na dionici do ušća Drave u Dunav. Izgrađene su tri: Varaždin, Čakovec i Dubrava. Političke i ekonomske prilike – među inima i čuveni „republički ključ“ (rasporede gospodarskih objekata prema političkim snagama Republika, umjesto prema ekonomskim potrebama i mogućnostima) diktirale su dinamiku razvoja – i one nisu išle u prilog Podravini i elektranama na Dravi. Tek u posljednjoj fazi postojanja SFRJ, a kao posljedica katastrofe u Černobilju (čiju 20. godišnjicu Svijet obilježavao 26. travnja 2006.) i jugoslavenska se gospodarska politika odvažila na zaokret na području energetske politike i propitkivala opravdanost i podnošljivost klasičnih izvorima energije, termoelektrana na ugalj i plin te nuklearke u Krškome. Godina 1986. zapravo je godina rođenja ekološkog pokreta u bivšoj Jugoslaviji (znamenitiji u toliko, što njegov izlazak u javnost zapravo predstavlja buđenje ne samo ekološke nego i političke oporbe vladajućem režimu).

Republika Hrvatska potpisala je međunarodne konvencije o zaštiti okolice (UN-ovu Agendu 21, Plan za 21. stoljeće UN-ove konvencije o okolišu iz Rija de Janeira 1992. i Političku deklaraciju samita iz Johannesburga 2002.) Obvezu tih dokumenata, zaokret prema čistim, održivim, obnovljivim izvorima energije, Republika Hrvatska preuzela je u Ustav i zakone RH, te u programe gospodarskog razvitka i strategije prostornog uređenja, energetike, vodoprivrede te zaštite okoliša i održivog razvitka.

Vodna snaga je, u duhu citiranih međunarodnih konvencija, čist i obnovljiv izvor energija. Hrvatska elektroprivreda ide za povećanjem udjela energije iz hidroelektrana na 50%; 30% energetskih potreba pokrivala bi iz termoelektrana, a 20% iz uvoza. Trenutno pak Hrvatska

⁷ www.verbund.at

⁸ www.verbund.at

⁹ Jakov MRAVLJAK :Pregled hidroenergetskoga potencijala Slovenije. Maribor 2000. www.elektrogospodarstvo.si.

¹⁰ J. MRAVLJAK, op. cit.Ocena zadostotnost proizvodnih virov električne energije v Republici Sloveniji za obdobje 2005. – 200.8 Dokument št. 35/H/98, srpanj 2005.

porasle potrebe za električnom energijom pokriva do 60% iz uvoza, što znači ne samo odricanje od čiste i obnovljive energije, nego i povećanu ovisnost o inozemstvu. Vodni potencijal dao bi – prema stručnjaku Hrvatske elektroprivrede Miljenko IVICI¹¹ nije do kraja iskorišten; još postoje mogućnosti za izgradnju 40-ak većih i manjih hidroelektrana. Problem je u tome što je najveći dio neiskorištenog hidropotencijala u sjevernom djelu Hrvatske na međudržavnim vodama ili u njihovoj blizini.¹²

I.2. EKOLOZI: HRVATSKA PODRAVINA – UGROŽEN KRAJOLIK

Ekolozi, okupljeni u nizu nevladinih udruga¹³ protivnici su daljnje izgradnje hidroelektrana na Dravi i na Muri, jer smatraju da već postojeće hidroelektrane ugrožavaju jedan od rijetkih očuvanih ekosustava, naplavne šume i močvarne livade uz rijeku. Vrijednost tog krajolika se sastoji u tome što je on rezervat velike raznolikosti životinjskog i biljnog svijeta, od kojih neki primjeri pripadaju ugroženim vrstama. Gust i prostran zeleni pojas je do kraja XIX.stoljeća obuhvatio cjelokupno područje između Ormoškog jezera i ušća Drave s Dunavom, tj. površinu od otprilike 300 kilometara. „Jelačićka šuma“ je ostatak tog bivšeg šumskog područja, ondje raste cca. 90 vrsta kopnenih biljki, od kojih se mnoge nalaze na popisu globalno ugroženih vrsta. Životinski svijet bio je najbogatiji od svih nizinskih regija (među ostalim je ovdje sve do početka 20. stoljeća živio vuk). Ta je šuma unakažena, jer u njoj sada rade tvornica betona, crpilište plina i plinovod. Zbog hidroelektrane Donja Dubrava, za koju su se morali kopati kanali, bedemi i akumulaciona jezera, nepovratno je poremećena ravnoteža površinskih i dubinskih voda Drave, a time i razmjenu kisika u vodi, što bi – zajedno sa dužetrajnim sušnim razdobljima moglo prouzročiti ugibanje riba većih razmjera. Specifična močvarna šuma je već u fazi izmaka zbog opadanja razine podzemnih voda.¹⁴

Elektrana nije jedini krivac. Čovjek još dodatno nudi tom ionako već oštećenom krajoliku zbog crpljenja šljunka iz korita iznad mosta kod Botova. „Dravska liga“ je prosvjedovala zato što je to po njihovu uvjerenju nepotrebno i štetno. Koncesija za to po mišljenju „Dravske lige“ nije napravljena prema zakonu, ali je važeća. Uslijed vađenja šljunka urušava se prirodna obala koja pruža mrežilišta ribama i skrovišta za vriše vrsta gmazova, insekata i ostalih „stanara“ rijeke.¹⁵

I.3. AUSTRIJA – SURADNJA NA SPAŠAVANJU EKOSUSTAVA „DRAVA“

Očuvanje tog biotopa zanimalo je Austrijsku radio televiziju, prekogranični program „Alpe – Dunav – Jadran“, koji je snimao dokumentaciju o sadašnjem stanju tih šuma i o opasnosti od njene devastacije i o planiranom projektu izgradnje hidroelektrane Novo Virje. Austrija je ponudila svoju suradnju, jer taj sukob poznaje iz vlastitog iskustva¹⁶: U prosincu 1984. austrijska elektroprivreda je pristupila ostvarivanju projekta izgradnja elektrane na Dunavu kod Hainburga, u močvarno-šumskom području uz Dunav, prirodnom rezervatu. U čijoj zimi okupljali su se u toj šumi šarolika šaćića samozvanih zaštitara prirode, koji su bdijeli više noći, ne bi li kružnim

¹¹ Miljenko IVICA: Višenamjenski hidrotehnički sustav Novo Virje. Priprema izgradnje. Miljenko.Ivica@hep.hr

¹² Miljenko IVICA, Hrvatska elektroprivreda (HEP) u odgovoru autorici 4. ožujka 2006. Miljenko.Ivica@hep.hr

¹³ Dravska liga u Varaždinu i u Koprivnici (www.dravska-liga.hr), Udruga „Fran Korošec“, Varaždin (www.fran-korosec.hr) i Murska liga, Pregrad (www.murska-liga.hr)

¹⁴ www.dravska-liga.hr.

¹⁵ www.wwf.at Arno MOHL, predsjednik World Wildlife Fonda u odgovoru autorici 16. 2.2006. – Helena HEĆIMOVIĆ, odgovor autorici 29. travnja 2006., hello-english-lc@kc.htnet.hr

¹⁶ www.diegruenen.at;

pilama i buldožerima branili pristup i štitili stoljećima stare hraste i bukve od sjeće. Austrijska je policija izašla na teren da bi demonstrante protiv izgradnje hidroelektrane najprije nagovorila da se maknu, a zatim silom odvucla. Božićna noć 1984. je datum rođenja političkog pokreta „Zelenih“, koji će postati respektabilnom političkom snagom. Austrija je izgradila hidroelektranu Freudenu na Dunavu (dogotovljenu 1998.), prvu hidrocentralu u blizini velegrada Beča i uz priobalne šume na Dunavu, a uz poštivanje svih onih standarda i očuvanje tih šuma, radi kojih je godine 1984. nastao dramatičan sukob između ekologa i „tehnokrata“.¹⁷

World Wildlife Funds Austria (WWF) nositelj je međunarodne inicijative za proglašenje rezervata biosfera „Drava – Mura“, koji bi uključili podravsku i mursku dolinu te Južnu Austriju. Rezervat bi obuhvatio cijeli tok Drave sve do ušća u Dunav, s time da bi se uključio i Nacionalni park Kopački rit i Nacionalni park Dunav – Drava s lijeve strane Drave u Mađarskoj. World Wildlife Funds Austrija i Dravska liga s ograncima u Varaždinu i u Koprivnici nastoje stati na put iskorištavanju Drave nekontroliranom vađenju šljunka iz korita.¹⁸ Iako je problem poznat već desetljeće i pol, nadležne vlasti na državnoj razini i u županiji, vodoprivreda i šumsko gospodarstvo ne zauzima se niti doslono niti odlučno za to da stanu na kraj toj raboti. Nevladine udruge mogu upozoravati i „senzibilizirati“ javnost – ali na tome završava njihova nadležnost.¹⁹

Susjedna Republika Mađarska jest zainteresirana za zaštitu rijeke Drave, jer se uz granicu, sve do ušća rijeke Mure u Dravu prostire mađarski Nacionalni park Dunav-Drava (s površinom od 8.229 ha). Zbog tog Nacionalnog parka Republika Mađarska je već 1990. godine istupila iz zajedničkog projekta sa SFRJ o izgradnji elektrana, o čemu je godine 1992. službeno obavijestila Republiku Sloveniju i Republiku Hrvatsku. Godine 1996. Mađarska je vladu Republike Hrvatske obavijestila o osnivanju Nacionalnog parka Dunav–Drava. Kad su godine 2001. mađarska javnost i ekološke akcije u Mađarskoj saznale da hrvatske vlade nastavi rad na projektu „Novo Virje“, ta je vijest u Republici Mađarskoj izazvalo nevjericu i zaprepaštenje te glasne prosvjede nevladinih udruga protiv hrvatske energetske politike i odnosa prema ekolozima. Od tada se ostvaruju kontinuirani susreti hrvatskih i mađarskih ekologa, uz sudjelovanje predstavnika WWF-a. Značajno je da nevladine udruge pozivaju na svoje susrete i predstavnike „druge strane“, zagovornike elektrana na Dravi. Rasprava između dvije strane vodi se oko pitanja, je li se mogu pomiriti gospodarski interesi i zaštita okoliša? Jedan odgovor daje i sama Mađarska. Ona na području samog Nacionalnog parka crpi šljunak iz Drave²⁰, s time da nije sigurno radi li se to samo radi održavanja ili i u komercijalne svrhe. Ima li iskustava u susjedstvu?²¹

¹⁷ www.verbund.at/Austria/Hydropower/Freudenu

¹⁸ www.dravska-liga.varazdin.hr : Dravska liga je savez niza ekoloških skupina i udruga osnovan godine 2001. u Osijeku. Pripadaju joj „ZEO Nobilis“ iz Čakovca, „Franjo Košćec“ iz Varaždina, „Ekološko društvo Koprivnica“, „Ekološko društvo Đurđevac“, Prirodoslovno društvo „Drava“ iz Virovitice, „Zeleni Osijek“ te „Hrvatsko šumarsko društvo“: Helena HEĆIMOVIĆ: Četiri godine Dravska liga. Referat podnesen na Okruglom stolu u Osijeku, god. 2001. i odgovor autorici dne. 29. travnja 2006.

¹⁹ H.HEĆIMOVIĆ, odgovor autorici 29.4.2006.- hello-english-lc@kc.htnet.hr

²⁰ Helena HEĆIMOVIĆ, odgovor autorici 29.4.2006. hello-english-lc@kc.htnet.hr

²¹ Helena HEĆIMOVIĆ, Dravska liga, Koprivnica: Prezentacija na Okruglom stolu u Osijeku 17.2.2001: „Četiri godine Dravska liga“. Manuskript. hello-english-lc@kc.htnet.hr: Dravsku ligu kao takvu nitko ne financira. Članice ostvaruju pomoć od lokalne zajednice svaka samostalno za projekte koje rade na svom terenu. Isto tako financiraju ih i donatori na čijim su natječajima dobili sredstva. Sredstva se troše kako je u kojem projektu odobreno, ali uglavnom na educiranje i senzibilizaciju javnosti, a neka i direktno na zaštitu i monitoring vrsta i staništa uz Dravu. Tak oje nedavno u Varaždinu predstavljena poučna staza u Dravskoj šumi i održano najtecanje pof nazivom „Vratimo šljunak Dravi“, a ogranak u Koprivnici se najviše bavi osmišljavanjem programa ekološkog turizma u Podravini. Dravska liga, inicijativ i mreža udruga koje se bave zaštitom Drave, dobila je dne 28. travnja 2006. u Beču nagradu od WWF-a Austrije (www.sterna-albifrons.net)

I.4. POLEMIKA IZMEĐU EKOLOGA I TEHNOKRATA: IMA LI EKOLOŠKIH ELEKTRANA?

Da, ekološki, održivi razvitak i korištenje rijeka radi razvitka može se osigurati i tehničkim korištenjem rijeka, tvrde Andrija BOGNAR, geograf na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu (PMF) u Zagrebu i njegovi koautori²², te Miljenko IVICA²³. Oni naglašavaju da je Hrvatska elektroprivreda (HEP) već davno napustila izgradnju hidroelektrana koje imaju samo jedan jedini aspekt, eksploataciju vodene snage i okrenula se višenamjenskim hidroelektranama (višenamjenskim hidrotehničkim sustavima VHTS). Takve elektrane ne samo što akumuliraju vodu za dobivanje energije: povrh svega oni štite od poplava i spriječavaju dotok otpadnih voda iz kanalizacije odnosno iz pritoka. Na taj način VHTS omogućavaju ekološku poljoprivredute svekoliku zaštitu prirodne i kulturne baštine. Ekologija se, prema spomenutim stručnjacima, sretno povezuje s ekologijom, ali i s gospodarskim koristima: izgradnja elektrana davala bi kruh i radna mjesta podjednako ekolozima kao i tehničarima.²⁴ Andrija BOGNAR smatra da zato ne treba ograničavati broj hidroelektrana, nego izgraditi cjelokupni sustav od jedanaest elektrana, planiranih još u vrijeme Jugoslavije, jer one čine jedinstven sustav, koji je jedini u mogućnosti da funkcionira i kao proizvođač energije, kao prevencija od poplava i kao životni prostor za čovjeka te za životinski i biljni svijet.

Austrija koja je svoju energetska politiku usmjerila tako da 90% svojih potreba pokrije iz „obnovljivih izvora“, prvenstven iz vodne snage, ali i iz sunca, vjetra i biomase, izgradila je spornu elektranu na Dunavu Freudenu unatoč protivljenju ekologa: Savez austrijskih elektrana uvjeren je da su hidroelektrane uz primjenu najsuvremenijih tehnologija, uz poštivanje tih imperativa od svih kooperanata ekološki opravdane. Godine 2004. aktiviran je pravilnik za krizni menadžment u nužnim slučajevima, tj u slučajevima zagađenja opasnim tvarima, gospodarenje otpadom te kontrolu sigurnosti. U slučaju hidroelektrane Freudenu „Verbund“ naglašava da je izgradnja mogla ispraviti neke starije negativne pojave, npr. urušavanje korita Dunava, koje je prouzročilo snižavanje razine podzemne vode i probleme s pumpanjem u vodovodnu mrežu grada Beča, Dunava i njegovih rukavaca. Nakon izgradnje „Verbund“ je ponovno posadio 10 ha šume posječene za gradnju. Na otocima u koritu Dunava ponovno su oživnuli biotopi. Ekološki izgrađeni odvodni potok privlačio je ribe, tako da „Verbund“ s ponosom može ustanoviti kako je unatoč izgrađenoj elektrani ili baš upravo zbog nje ponovno uspostavljen biološki prostor.²⁵

Prema navodima Andrije BOGNARA²⁶ i Miljenka IVICE²⁷, plan za hidroelektranu Novo Virje jest višenamjenski sustav, koji bi udovoljavao tim zadacima. On bi trebao obuhvatiti akumulacijsko jezero u dužini od 6 km, zatim regulaciju korita i uređenje obala do Terezinog polja. Unutar akumulacije predviđa se marina za šport i rekreaciju. Postrojenja će biti sposobna

²² Andrija BOGNAR, Zlatko PLETIKAPIĆ (Elektroprojekt d.d.Zagreb) und Zdenko TADIĆ (Hidroing d.o.o. Osijek): Rijeka Drava i održivi razvitak (interni, neobjavljeni dokument): www.geografski-odsjek-pmf@zg.htnet.hr; zlatko.pletikapic@elektroprojekt.hr; zdenkot@hidroing-os.hr

²³ Miljenko IVICA: Višenamjenski hidrotehnički sustav Novo Virje. Priprema izgradnje. (interni, neobjavljeni dokument) Miljenko.Ivica@hep.hr

²⁴ Miljenko IVICA, loc. cit.: HEP-ova struktura proizvodnje električne energije je: 50% iz HE (7,4 TWh), 30% iz TE (6,1 TWh) i 20% uvoza (4 TWh). Zadnjih godina porast potrošnje el. energije, osigurava se iz uvoza i time povećava ovisnost RH Preostali komercijalno iskoristivi hidro potencijal (oko 4 TWh) moguće je osigurati izgradnjom 40 većih i manjih HE u sklopu izgradnje VHTS i time smanjiti ovisnost o uvozu. (ibidem):

²⁵ www.verbund.at/AustriaHydropower/Freudenu

²⁶ Andrija BOGNAR: Rijeka Drava...str. 3

²⁷ Miljenko IVICA: Višenamjenski sustavi...

za obranu od poplava, odvodnju poljoprivrednog zemljišta (ca. 12.000 ha.), izgradnju prometnica i mosta preko Drave, opskrbu vodom svih naselja uz lijevo i desno zaobalje, povećanje ihtiomase u akumulaciji, otvaranje novih radnih mjesta (300 za vrijeme izgradnje i 100 tokom pogona), te plaćanje svih naknada za korištenje voda i zemljišta. Indirektne mogućnosti hidroelektrane bile bi navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta gravitacijom iz akumulacije, mogućnost za ribogojstvo, rekreacija i turizam, kontinuirane kontrole ekoloških standarda, a time i kvalitetna životna sredina. Miljenko IVICA smatra da nevladine udruge svoje protivljenje izgradnji elektrane Novo Virje ne mogu obrazložiti ničim drugim osim željom da pružaju otpor radi samog otpora, umjesto da zajedno s gospodarstvom traže načine i promociju održivog razvoja. "Pojam zaštite okoliša i održivog razvoja kod mnogih 'Zelenih' znači očuvanje 'postojećeg' stanja prirode bez ikakvih intervencija i zadiranja u prosto."²⁸

Goran ŠAFAREK usprotivio se toj tvrdnji predstavnika Hrvatske elektroprivrede argumentima biologije: „Akumulacijsko jezero izbrisalo bi ono najvrjednije što Drava ima, a što je gotovo cijela Europa izgubila: zdrav sustav rukavaca i mrtvica“. Njihova funkcija je odvođenje vode u slučaju visokog vodostaja i poplava. Njihov značaj se dokazao tijekom nedavnih poplava Dunava i Drave: bez prirodnih spremnika suvišnih voda za vrijeme prirodnog bujanja rijeke Drave, voda će se nakupljati i s vremenom prelići, i tu nikakav nasip neće pomoći. Uz to, rukavci i mrtvice uklanjaju zagađenja iz otpadnih voda te iz poljoprivrednih površina i na taj način pročišćuju vodu za piće.²⁹ Sadašnja potpredsjednica World Wildlife Fundsa Austria (WWF) Hildegard AICHINGER također je isticala da je nedostak putanja za odvođenje visokih vodostaja, bilo rukavcima, kanalima ili kroz močvarno područje glavni krivac poplava, što se potvrdilo i u Austriji: Gdje se rijeka mogla rašćvati i, neometano reguliranjem korita, prelijevati u sporedne rukavce ili mrtvice ili naplavne šume, livade i sl. izostajala je neukrotivo bujanje rijeke. Ljudski zahvati u prirodu nisu „nevini“ i bezazleni, nego u kriznim trenucima pokazuju svu svoju ambivalentnost.³⁰ I austrijska je biologinja Sigrid KLAUS, koja je za austrijsku dionicu toka Drave utvrdila utjecaje hidroelektrana na okoliš, ustanovila je da kakvoća riječne vode ne trpi bitno zbog postrojenja hidroelektrana, jer rijeka u akumulacijskim jezerima uglavnom ne gubi sposobnost samočišćenja i neutraliziranja štetnih tvari,³¹ no da pitka voda veoma trpi, zato što opadanje podzemnih voda štetno djeluje na starije sustave kanalizacijskih cijevi i septičkih jama, te ispirati taloge sa cijevi u vodotok. zbog promjene razine podzemnih voda.³²

II. PREKOGRANIČNA SURADNJA I ZAŠTITA DRAVE U SKLOPU MEĐUNARODNOG PROJEKTA „DUNAV-KARPATI“ – ALTERNATIVNI PLAN ZA PODRAVINU

„Dravska liga“ kani Podravinu pretvoriti u biorezervat na Dravi, jezgro kojeg bi bile naplavne šume u Virovitičko-podravskoj i u Koprivničko-križevačkoj županiji, s time da se biorezervat treba prostrti na mađarsko područje, gdje se nalazi Nacionalni park „Dunav – Drava“, te na

²⁸ M. IVICA, Višnamjenski sustavi...str.1

²⁹ Gordan ŠAFAREK, odgovor autorici dne. 26. travnja 2006.

³⁰ Hildegard AICHINGER, World –Wildlife-Funds Austria: Einserfrage – Wer ist schuld? U: Der Standard, Wien, 8./9. travnja 2006.

³¹ Sigrid KLAUS: Die Beeinflussung es Grundwasserhaushaltes durch Energiegewinnung mittels Kraftwerksbauten (Staufstufen) in einer Talandschaft am Beispiel der „Oberen Drau“ Untersuchungsmethoden , deren Ergebnisse und die Auswirkungen der Grundwasserhaushaltsbeeinflussung auf den Naturhaushalt sowie die Nutzung der Grundwaservorkommen; str. 69, Wien, Magistarska radnja, Prirodoslovni fakultet Sveučilišta u Beču, 1992.

³² S. KLAUS, ibid. str. 122-126.

Kopački rit.³³ Madžarske ekološke udruge podržavaju taj plan. Naime, madžarski Nacionalni park „Dunav-Drava“ Svjetski je fond za zaštitu okoliša (WWF) prepoznao kao element širokog prostora zaštićene prirode, „Dunav-Karpati“ („Danube-Carpathian-Programme“³⁴), međunarodni koncept zaštite Dunava i svih rijeka dunavskog sliva. Uključivanje Kopačkog rita u taj projekt vezan uz Dravu nailazio je na ne baš nepomućeno zadovoljstvo Srbije i Crne Gore, kao što se pokazalo na prvom zajedničkom susretu u Budimpešti 2001. WWF se zato intenzivno trudio održavati o životu dijalog između predstavnika Hrvatske te Srbije i Crne Gore, jer neriješena granica između Republike Hrvatske sa Srbijom i Crnom Gorom predstavlja veliku psihološku i praktičnu prepreku za uspostavu suradnju. Suradnja je potrebna sada i odmah, jer je važno preduhitriti nepopravljive zahvate u jedno od najdragocjenijih europskih biotopa, sliva Drave u Dunav: Kad se, naime, definira granica, koja će proteći po sredini korita Dunava, za kontrolu granice brodovima pogranične policije biti će potrebno izdubiti korito i regulirati priobalno područje. „Regulirati“ znači pokrčiti šume i proširiti korito radi tehničkog uređenja granice.³⁵ Na koji način WWF kani djelovati u tom smislu, nije za sada tema razmišljanja. Ovdje se, s obzirom na važnost hrvatsko-srpske granice glede spriječavanja ilegalne migracije i širenja prekograničnog, organiziranog kriminala, ekološki aspekti će najvjerojatnije morati ustuknuti pred potrebama sigurnosti.

Savezno ministarstvo vanjskih poslova i Savezno ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo, zaštitu okoliša i vodoprivredu Republike Austrije donirala su u okvirima gospodarske dimenzije OESSa tehničku i logističku podršku WWF-u (tešku 250.000 Eura). OESS-a je godine 2001. uspio prvi put okupljati za zajedničkim stolom predstavnike zaštitnih područja Hrvatske i srpske strane da bi porazgovarali o prekograničnim projektima. Susret nije protekao bez „iskrica“ i napetosti. Projekt se do sada nije ostvario, jer dobra volja uključenih ne može ipak zbrisati sa stola različitost interesa, opterećenost povijesnim hipotekama i gospodarskim mogućnostima pojedinih regija, što se naročito mora imati na umu glede Srbije i Crne Gore.

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske također podržava lokalne nevladine inicijative da se hrvatska Podravina proglasi zaštitnim područjem i uključi u planiran Nacionalni park,³⁶ što znači da je na području Nacionalnog parka zabranjeno gospodarsko korištenje prirodnih dobara.³⁷ Zakon o zaštiti prirode, što ga je donijela vlada Republike Hrvatske 20. svibnja 2005.³⁸, ustvrđuje (čl. 6) da do suspenzije skrbi za očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti može doći samo u izvanrednim okolnostima, u slučaju ratova i ugrožavanja mira, kad potrebe obrane mogu opravdavati zapostavljanje potreba zaštite prirode zbog drugih prioriteta. Gospodarski procesi neće se podrediti, ali i ne dati posebne ovlasti. Gospodarstvo, socijalni život, kultura i sve ostale djelatnosti trebaju usvojiti načelo zaštite okoliša i uskladiti svoje radne programe s tim aspektima.

³³ Arno MOHL, predsjednik WWF Austria, odgovor autorici 4.3.006.

³⁴ WWF-Donau-Karpathen-Programm posvećuje se zaštiti i održivu korištenju prirodnih resursa Istočne Europa te ekološkim posljedicama proširenja Europske unije prema Istoku. Pored toga projekt se bavi stručnim osposobljavanjem nevladinog sektora i podrškom nevladinim udrugama. „Zeleni Podunavski program“ namijenjen je prekograničnoj zaštiti Dunavskog korita, renaturiranju oštećenih Aulandschaften i osmišljenom korištenju močvarnih područja ribolovom i turizmom. Projekte financiraju WWF Švicarske, Njemačke i Austrije, te međunarodne financijske ustanove (Svjetska banka, GEF, EU). WWF je aktivan u Hrvatskoj od 1998., prije svega na području Kopačkog rita zbog ekoloških problema sljiva Dunava i Drave.

³⁵ Arno MOHL, odgovor autorici 16.2.2006. :www.wwf.at

³⁶ HINA, Zagreb, 1. prosinca 2005.

³⁷ Zakon o zaštiti prirode, Narodne novine (NN) br. 70/2005 od 20.7.2005.

³⁸ Narodne novine br. 70/2005 od 20.svibnja 2005.

Radnje na projektu „biosfere“ obuhvaćaju inventarizaciju šuma uz Dravu, zatim – zajedno sa slovenskom udrugom stvaranje ornitološkog rezervata oko Ormoškog jezera, u pograničnom području između Hrvatske i Slovenije i edukaciju stanovništva - djece, učenika, mladih, široke javnosti – za vrijednosti tog kraja, te osvješćivanje za moguće opasnosti i ugroze.³⁹ Da ekološke udruge ne pružaju otpor izgradnji elektrane Novo Virje radi samog otpora, pokazuju njezini pozitivni pothvati za promicanje ekološkog i kulturnog turizma.⁴⁰ Za manifestacije, izložbe, priredbe korisna je podrška gradonačelnika i Gradskog poglavarstva grada Koprivnice, škole i predškolskih ustanova u Koprivnici, Turistička zajednica županije, a napose velikog broja slikara i kipara koji ondje, u toj kolijevci Hrvatske naive imaju svoje atelijere. Među njima bio je Josip GENERALIĆ.⁴¹

Za sada je stanje očuvanosti Drave „status quo.“ „Dravska liga“ čeka da Ministarstvo kulture odradi dogovorene pripreme za osnivanje Regionalnog parka Mura-Drava kako je bilo obećano, „šume su u međuvremenu na miru i Repaš izgleda čarobno u rano proljeće“. Nema većih zahvata; stanje rijeke nije u međuvremenu poboljšalo, ali ni pogoršalo.⁴²

Prvi konkretni projekt koji je proizašao iz zalaganja nevladinog sektora i ustanova županija uz Dravu je biciklistička magistrala „Drava ruta“. Pri tome se ne radi samo o izletničkoj stazi duž obale rijeka, potoka i jezera – uključivši i akumulacijska jezera, nego sustavno osvješćivanje za to da je voda osnov života, hrana, odmor, rekreacija, životni prostor za bilje i životinje.⁴³ Jedan od ciljeva te inicijative je spriječavanje privatne izgradnje obala i prisvajanje javnog dobra u privatne svrhe.⁴⁴ Dravu prati biciklistička magistrala od izvora u mjestu Dobbiaco/Toblach u talijanskoj provinciji Bolzano (regija Trentino – Alto Adige) do Maribora, „Drauwanderweg“. Ukupna dužina iznosi ca. 366 km. „Drauwanderweg“ je upisan u europski program biciklističkih staza pod brojem „R1“.

Toblach/Innichen - Sillian - Lienz
(47 km)

Lienz – Spittal (66 km)

Spittal – Feistritz (105 km)

³⁹ www.dravska-liga.hr

⁴⁰ Helena HEĆIMOVIĆ, Četiri godine....

⁴¹ H. HEĆIMOVIĆ, Četiri godine...

⁴² H. HEĆIMOVIĆ, odgovor autorici 29.travnja 2006: [hello-english-lc@kc.htnet.hr]

⁴³ Pokrajina Koruška je u Međunarodnoj godini vode 2003. promovirala korištenje svih koruških tekućica kao prostor za izlete, rekreaciju i rasonodu, pod geslom „Životni prostor – voda“: www.kaernten.at/landesregierung

⁴⁴ www.verbund.at.

SPITTAL – FEISTRITZ (105 KM)

U ovoj dionici biciklistička staza prolazi hidroelektranama Paternion, Feffernitz i Kellerberg i Rosegg s velikim mostom preko akumulacijskog jezera. Od tamo staza prati nasip do Feistritza.

Feistritz – Voelkermarkt (38 km)

Lavamünd - Maribor (95 km)

I od Feistritza do hidroelektane Annaberg staza prolazi nasipom, odakle puca pogled na utvrdu Hollenburg.

Kod Lavamuenda „Drauradweg“ napušta Austriju i ulazi u Sloveniju. I na slovenskom teritoriji „Drauradweg“ prati obale i nasipe slovenskih elektrana Dravograda, Vuzenice i Ruse do Maribora. „Drauradweg“ treba se kad tad produžiti sve do ušća Dunava u Crno more., no za sada se pokrajina Koruška trudi da Slovenija nastavi urediti biciklističku stazu „R 1“ do hrvatske granice.

Hrvatska biciklistička magistrala, uređena u ljetu 2002., dužine 84 km, prolazi podravskom nizinom duž obale Drave od Legrada do Virovitice. Ona vodi ne samo kroz sela, nego i kroz livade i šume, djelomično prirodnim stazama. I u selima biciklisti ne ostaju samo na glavnoj cesti, nego svrate i u skrivena mjesta, gdje se seoski život odvija u malim otvorenim dvorištima, takoreći pred očima turista. Studenti Visoke škole za tehniku u švicarskom Rapperswilu (HSR), koji su 2003. zajedno s ekološkim udrugom „Dravska liga“ (DL) iz Koprivnice istraživali tu magistralu i daljnje potencijale za „meki turizam“ u hrvatskoj Podravini, upozorili su domaćine na neke osnovne probleme koji umanjuju značenje te staze: neriješeno financiranje i održavanje, te nerazjašnjena nadležnost za održavanje. U proračunu županije, čiji je objekt ta staza, bila su rezervirana sredstva, no ona se do sada nisu mogla povući, jer ne postoji institucionalizirani oblik organizacije za skrb nad tom stazom. Staza je plod privatnog entuzijazma pojedinaca, no bez sustavne skrbi postoji opasnost da će ta središnja turistička infrastruktura svakim danom gubiti vrijednost i funkcionalnost. To isto važi i za popratne, uslužne objekte: Poštanski uredi, banke, policija, radione za popravak vozila i trgovine s rezervnim djelovima, restorani i ugostiteljska poduzeća moraju povećati svoju ponudu. Njihovo pomanjkanje može dovesti do toga da turistička destinacija, ma koliko atraktivna bila, ne može ostvariti sve svoje potencijale. U Podravini nedostaje turističkog marketinga; još nema ni posebne ponude, izuzevši možda lovnog turizma. Ponuđači za seoski turizam najučinkovitijim se služe web stranicama, ali i ekološke udruge, koji se glasno opiru ilegalnom vađenju šljunka te izgradnji hidroelektrane „Novo Virje“, pribave toj regiji pozornost i zanimanje svijeta. Sve dok ne postoji poseban regionalni ekoturistički proizvod, prosvjednici mogli bi biti najbolja međunarodna reklama za prirodne ljepote regije.⁴⁵

⁴⁵ www.kckz.hr /Dravska ruta

Inicijatori Podravske biciklističke magistrale nisu do sada uspjeli ostvariti svoju nakanu nastaviti tu Podravsku biciklističku magistralu preko granice, u susjednu Mađarsku. Prema neslužbenim informacijama iz Mađarske ondje se želi sačekati i promatrati razvitak Nacionalnog parka "Dunav – Drava". Kao dodatni "remetilački čimbenik" umiješala se vijest o odluci vlade Republike Slovenije od početka ove godine da će Republika Slovenija pristupiti ostvarivanju svog energetskeg plana, tj. izgradnji osam novih elektrana na Muri u neposrednoj blizini mađarske granice. Župani Međimurske i Varaždinske županije, podržavajući otpor ekologa, obratili su se za pomoć i zajednički istup protiv slovenskog plana vlastima mađarske županije Zala.⁴⁶

III. PREKOGRANIČNA SURADNJA – EUROREGIJE

Ideja za prekograničnu suradnju i osnivanje zajedničkih pograničnih „Euroregija“ proizlazila je iz nastojanja europskih država prevladati podjele i neprijateljstva stvorenih u svjetskim ratovima u prvoj polovini XX. stoljeća. Europska okvirna konvencija o prekograničnoj suradnji između teritorijalnih jedinica ili vlasti (Madridska konvencija) iz 1980. s dodatnim protokolima dala je poticaj tom procesu europskih integracija. Tijekom 90-ih godina došlo je do bujanja takve suradnje, posebice uz granicu tranzicijskih zemalja, a Europska je unija promicala te projekte financijskim programima, nazvanim INTERREG: Prekogranična suradnja (Cross border cooperation, CBS) postala je dio predpristupne strategije Europske unije.⁴⁷

III.1. PROJEKTI EUROPSKE UNIJE ZA SLIVNO PODRUČJE DRAVE (DRAVA-RIVER-BASIN)

Europska unija u okvirima svojeg programa Interreg IIIB CADSES⁴⁸, a na temelju Ugovora Europske unije čl. 130 "Politika zaštite okološa – obvezuje se na promicanje mjera na međunarodnoj razini radi rješavanja regionalnih ili globalnih ekoloških problema. Za porječje Drave Europski fond za regionalni razvoj (ERDF) kao financier i Radna zajednica "Drava-River-Basin-Project" sa stručnjacima iz Austrije, Hrvatske i Mađarske, a uz pomoć lokalnih i regionalnih vlasti i institucija, pripremaju ekološke infrastrukturne mjere, koje trebaju sanirati ekološke štete i promicati kvalitetniji život modernizacijom infrastrukture: Kako taj program treba dobiti karakter pilotprojekta za druge regije u današnjim tranzicijskim zemljama. Izabrano je područje s naglašeno gustom naseljenošću. Rijeka Drava na dionici Republike Hrvatske, odnosno četiri županija kojima teče Drava: Krapinsko-zagorsku, Varaždinsku, Koprivničko-križevačku i Međimursku županiju udovoljavaju tom uvjetu: Gustoća naseljenosti u bazenu rijeke Drave je 92 stanovnika na km². Stanovništvu treba osigurati kvalitetnu pitku vodu. Zbog specifičnosti ovih porječja projekt će imati važnost ne samo za samu regiju, nego za buduće sveeuropske razvojne planove.⁴⁹

⁴⁶ Večernji list, Zagreb, 31.3.2006. i LA VOCE DEL POPOLO, Rijeka, 29.4.2006.

⁴⁷ www.eu.org./INTERREG: o povijesti i organizacionoj strukturi Euroregija v. Davor BRUNČIĆ: Projekt . Organizacija euroregionalne suradnje "Dunav-Drava-Sava". Prijedlog modela. Osijek, travanj 2001, www.osjecko-baranjska-zupanija.hr str. 1-31.

⁴⁸ Gerhard STADLER: Europarecht. Oesterreich in der EU. Verträge – Gesetze – Dokumente samt Einfuehrung in die spezifische Stellung Oesterreichs. Manzsche Verlags- und Universitaetsbuchhandlung, Wien, 1995. – INTERREG A i B obuhvaćaju projekte za pogranične zone između zemalja-članica EU i ne-članica. www.european-union.org.

⁴⁹ KUPFERSBERGER Hans: Regional Waste Management in Western Croatia. Faceability-Study. April 2004 JOANNEUM, Graz, www.joanneum.at

Područje rijeke Drave u Hrvatskoj i južnoj Mađarskoj

Za to područje Institut „Joanneum Research“ iz Graza, ustanova pokrajine vlade Štajerske za znanstveno istraživanje i inovacije⁵⁰ će izraditi planove za niz manjih pročištača otpadnih voda. Ukupan iznos projekta je 2.28 milijuna €, a financiranje obuhvaća četiri proračunske godine (od 2002. do 2005.). Na razini institucija koje osiguravaju sredstva, projektom upravljaju transnacionalni upravni odbor te nacionalni upravni odbori pojedinih zemalja. Ostvarivanje tog projekta imat će značenje modela za buduće gospodarske planiranje

Republike Hrvatske, upravo zbog vjerojatnog ostvarivanja hidroelektrane Novo Virje, kad će se zbog nestanka naplavnih šuma pojavljivati štetne posljedice po vodne zalihe.⁵¹

Drugi projekt INTERREG- A za spomenute četiri županije je gospodarenje otpadom. I ovdje se radi o pilotprojektu za područje u kojem su podzemne vode glavni izvor vodoopskrbe. Zbog relativno visoke razine podzemnih voda, i zbog tankog pokrova vodoprenosnika, koji se sastoji od mulja i ilovače (manji od 5 m) svaka lokacija na kojoj bi se odlagao otpad, mogla bi zagaditi zalihe pitke vode. Masterplan koji se radi u JOANNEUMU, predvidio je brežuljkasto područje koje dijeli rijeku Dravu od bazena rijeke Save, kao alternativno područje za lokacije odlagališta otpada. Regionalni centar za gospodarenje komunalnim i neopaznim industrijskim otpadom sjeverozapadne Hrvatske izradio je "masterplan", tj. studij izvedivosti". Projekt čeka odobrenje Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva RH. Austrijsko ministarstvo gospodarstva i rada biti će izvođač, a nositelj radova biti će ARGE DRBP, konzorcij kojega čine tri austrijske kompanije. Za vođenje cjelokupnog projekta zadužena je projektna grupa ARGE DRAVA RIVER BASIN, koja predstavlja konzorcij stručnjaka - partnera s međunarodnim iskustvom, a to su Quantum Institut für betriebswirtschaftliche Beratung GmbH iz Klagenfurta, te Consulanten Ziviltechniker GesmbH iz Beča i Joanneum Research GmbH iz Graza. U razradi i razvijanju projekta sudjeluju stručnjaci iz tri različite zemlje (Austrije, Hrvatske i Mađarske), u suradnji s lokalnim i regionalnim vlastima i institucijama. Namjera je ovoga projekta pripremiti provedbu budućih infrastrukturnih projekata u porječju rijeke Drave i prenijeti iskustva i rezultate na europskoj razini. Ova je studija izvedivosti temelj za pilot-projekt na području gospodarenja otpadom.⁵²

⁵⁰ www.ioanneum.az . najveća nesveučilišna ustanova za znanstveno istraživanje, pretežito na području primjenjenih znanosti i tehničkih inovacija. Joanneum surađuje s industrijom i radi za nju.

⁵¹ Regionalni centar za gospodarenje komunalnim i neopaznim industrijskim otpadom sjeverozapadne Hrvatske Tvrtki Quantum - Institut für betriebswirtschaftliche Beratung GmbH iz Klagenfurta, Consulanten Ziviltechniker GesmbH iz Beča, Joanneum Research GmbH iz Graza; travanj 2004.

⁵² Hans KUPFERSBERGER, Joanneum Research.-hans.kupfersberger@joanneum.at

III.2. EUROREGIJA „DUNAV-DRAVA“

Dne. 28. studenog 1998. u Pečuhu je svečano potpisan statut o osnivanju Euroregije Dunav - Drava⁵³ kao međunarodna organizacija županija, kantona, gradova i njihova sjedišta te gospodarskih komora Republike Mađarske i Republike Hrvatske.⁵⁴ U Mađarskoj su članice Županija Baranja, Županijski grad Pečuh, Pečuško-baranjska trgovinska i industrijska komora, grad Barč i Županijski grad Szekesyard; Županija Somogy; u Hrvatskoj su članice Osječko-baranjska, Grad Osijek i Hrvatska gospodarska komora Osijek; Virovitičko-podravnska, Koprivničko-križevačka i Požeško-slavonska županija s gradovima i gospodarskim komorama. Postepeno se ta zajednica proširila na Posavinu, tako da su pristupili Vukovarsko-srijemska županija s gradom i Hrvatskom gospodarskom komorom Vukovar; u BiH je to Tuzlansko-podrinjski kanton te grad Tuzla s privrednom komorom regije Tuzla i Brčko-distrikt. U Srbiji i Crno Gori priključili su se 2001. gradovi Sombor, Subotica i Bač. Posavski kanton iz BiH godine 2001. podnio zahtjev za članstvo. Zbog neriješenih granica u odnosima Republike Hrvatske prema Srbiji i Crnoj Gori, Srbije i Crne Gore s jedne te Bosne i Hercegovine s druge strane, te zbog nejasnog statusa Republike Srpske u BiH kao i Brčkog distrikta ne može se govoriti o euroregionalnoj suradnji i o jedinstvenom euroregionalnome prostoru, nego tek o međunarodnoj suradnji regija triju država.⁵⁵

Skupština Euroregionalne suradnje Dunav-Drava-Sava donijela je 17.12.2002. svoj program rada u razdoblju od 2002. do 2006.: Suradnja će se njegovati u područjima prostornog planiranja, očuvanje prirode i zaštite okoliša, s time da suradnja obuhvaća međusobno informiranje, prostorno uređenje glede prometnica i energetske sustava, zbrinjavanje otpada, poboljšanje kakvoće riječnih tokova, očuvanje raznolikosti životinjskog i biljnog svijeta, utemeljenje prekograničnih parkova prirode, međusobno informiranje i pomaganje u slučajevima ugroženosti i opasnosti po okoliš, te u prirodnim kata. Suradnja treba promicati i prometne i komunikacijske sustave, pomoći gospodarskom razvitku, razvoju turizma, obrazovanja i športa. Nositelji suradnje trebaju biti tijela lokalnih i regionalnih vlasti, institucija i građani – stanovnici regija-članica. "Suradnjom do prijateljstva" glasi moto umreživanja. "Znanjem bez granica" znači da će se promicati što življa razmjena osoba studijskim putovanjima i boravcima, razmjenom stručnjaka i zajednički znanstveni i stručni susreti. Cilj je tog projekta izravnavanje razvojnih razlika između regija. Tome služi i program "Zajedno u razvoju" i "Različitošću do jedinstva".⁵⁶ Mnogo lijepih riječi i mnogo programa ne mogu ipak zasjeniti činjenicu da – kao što se vidi po projektu zajedničkog Nacionalnog parka prevagu dobiti nacionalni interesi, čak i kad sputavaju gospodarski razvitak u drugoj zemlji. Još uvijek neprevladani resantimani iz ratne prošlosti još dodatno doprinose tome da su „Euroregije“ prije svega deklarativno-propagandističke naravi te

⁵³ BRUNČIĆ citira Denisa DE ROUGEMONTA: Euroregije su prekogranične regije potencijalno nerazdvojive u zemljopisu, povijesti, ekologiji, etničkim grupama, gospodarskim mogućnostima i sl., ali razbijena suverenošću vlada koje upravljaju na svakoj strani granice. One imaju regionalne značajke u zemljopisnom smislu i obuhvaćaju određene upravne teritorijalne jedinice s obje strane granice. s 4tr.

⁵⁴ Euroregije osnuju zainteresirane zemlje; ali euroregije nemaju status pravne osobe. Kako to nisu institucionalizirani oblici unutar Europske unije, ne vrijedi uvjet da zemlje moraju biti članice Europske unije. U slučaju Euroregionalne suradnje Dunav-Drava-Sava za sada mogu surađivati samo regije, jer između Republike Hrvatske te Srbije i Crne Gore još nisu riješene granice. Otvoreno je reguliranje i u odnosu Srbije i Crne Gore s jedne strane, te Bosne i Hercegovine s druge strane, dok je status Republike Srpske u BiH nejasan.

⁵⁵ BRUNČIĆ, str. 7.

⁵⁶ Davor BRUNČIĆ: Projekt . Organizacija euroregionalne suradnje "Dunav-Drava-Sava". Prijedlog modela. Osijek, travanj 2001, www.osjecko-baranjska-zupanija.hr

usmjeren na pristup financijskim izvorima, plod aktivizma euro-entuzijasta, koji ne moraju razmišljati o ostvarivosti konkretnih planova.

ZAKLJUČAK: KANALIZIRATI EURO-IDEALIZAM U PREKOGRANIČNI SURADNJU

Drava, koja je sve do druge polovice XX. stoljeća bila poprište sukoba i rivalnosti, sve više poprima značaj kao područje eksperimentiranja i prakticiranja europske suradnje. Iako se stariji i noviji rivaliteti, te posljedice rata u Hrvatskoj prelamaju na projektima, koji bi stanovnicima šire regije donijeli viši standard kvalitete života, interesi i interpretacije o tome što bi trebalo biti najbolje za zaštitu životnog ambijenta, razilaze se. I prostor Drave te države koje imaju udjel u njoj, zrcale stvarne unutarnje prilike Europske unije: nacionalni su interesi još uvijek važniji i u presudnim trenucima mjerodavni. Stanovništvo u zemljama treba se probuditi iz letargije i formulirati svoje želje, a nevladine udruge ekološkog smjera su u tome važni pregaoci. S druge strane je hiperprodukcija „Europa“ i europskih priredbi posljedica nespornog idealizma i aktivizma iza kojih ne stoje materijalne osnova za europsku suradnju u pravom smislu.

Lokalna politika se rado služi sintagmom da su rijeke i mostovi ili „mostovi mira“. U Villachu je jedno od modernijih remek-djela mostogradnje, most preko Drave u predgrađu St. Magdalena (koji je zbog elegantne konstrukcije i izvedbe dobio nagradu pokrajine Koruške za najljepši most u Koruškoj),⁵⁷ i most preko Drave u Lavamuendu nose epitet „most mira“. Naziv još isuviše podsjeća na vremena sukoba i predstavlja s jedne strane anakronizam s obzirem na riješene sukobe, a s druge strane eufemizam: Ljudi s jedne i s druge strane granica, bilo talijansko-austrijskog, bilo austrijsko-slovenskog premalo se poznaju i – kao što se čini – još manje se zanimaju jedni za druge. Jezične barijere su zacijelo razlog tomu; ali tu su i interesi, različiti, suprotstavljeni i nepomirljivi između granica. Prekogranična suradnja je zato koliko potreba toliko i lijep privid i iluzija. To ne znači da je ne treba biti: dapače, treba joj dati sadržaj, a ne samo deklaracije.

U tom smislu ova rad treba doprinijeti boljem upoznavanju zemalja i regija uz Dravu, tim više što nam mora biti zajednički interes očuvati kulturni i prirodni krajolik Drave kao osebujnu vrijednost – i pored ekonomskih nužnosti, koje podjednako pritišću Austriju, Sloveniju i Hrvatsku. Drava je zajedničko prirodno dobro, zajednička obveza svima nama, susjedima. Neka bude i poticaj za kreativne ideje kako njezinu zaštitu pomiriti s neumitnim potrebama čiste, izdržljive i obnovljive energije.

POPIS IZVORA⁵⁸ I LITERATURE

I. Izvori – službene izjave i web stranice

BOGNAR, Andrija (Prirodoslovno-matematički fakultet Zagreb, PMF) – Zlatko PLETIKAPIĆ (Elektroprojekt d.d.)
– Zdenko TADIĆ (Hidroing.d.d., Osijek): Rijeka Drava i održivi razvitak (interni, neobjavljeni dokument Hrvatske elektroprivrede/HEP)

BUNDESMINISTERIUM FUER AUSWAERTIGE ANGELEGENHEITEN, Wien: www.bmaa.gv.at/Konsularangelegenheiten/Vermoegensangelegenheiten

⁵⁷ www.villach.at

⁵⁸ Kao „izvor“ koristila sam službene izjave osoba koje su izravno uključene u rad, s jedne strane na projektima zaštite okoliša, a s druge strane u gospodarsko planiranje, i naposljetku u istraživanje i sastavljanje master-studija.

Die Gruenen Oesterreichs: www.diegruenen.at
 Dravska liga: www.dravska-liga.hr
 ELEKTROGOSPODARSTVO SLOVENIJE: www.elektrogospodarstvo.si
 Helena HEĆIMOVIĆ: Četiri godine Dravske lige. Predavanje za Okrugli stol, Osijek, 17. veljače 2001. i odgovor autorici od 29. travnja 2006.: hello-english-lc@kc.htnet.hr
 Innichen/San Candido: www.innichen.it
 IVICA Miljenko: Višenamjenski hidrotehnički sustav Novo Virje. Priprema izgradnje (interni dokument HEP).
 INTERREG: www.eu.org/INTERREG
 IVICA, Miljenko: Višenamjenski hidrotehnički sustav Novo Virje. Priprema izgradnje. Miljenko.Ivica@hep.hr (manuskript)-
 KÄRNTEN, LANDESREGIERUNG (pokrajinska vlada Savezne pokrajine Koruške): www.kaernten.at/Landesregierung
 Koprivničko-križevačka županija: [www.kckz@htnet.hr](mailto:kckz@htnet.hr)
 Lienz: www.lienz.at
 Ministarstvo pravosuđe Republike Hrvatske: www.pravosudje.hr/Povrat oduzete imovine
 MOHL Arno, World Wildlife Funds Austria /WWF Austria: odgovor autorici od 16. veljače 2006. arno.mohl@wwf.at
 MRAVLJAK Jakov: Pregled hidroenergetskoga potencijala Slovenije. Maribor 2000. www.slovenija.si/vlada Republike Slovenije,
 MRAVLJAK Jakov: Ocjena zadostnosti proizvodnih vrov električne energije v Republici Sloveniji za odbodbje 2005-2008: dokument. št. 35/H/98, jul 2005: www.slovenija.si/vlada
 Murska liga: www.murska-liga.hr
 Osječko-Baranjska županija: www.osjecko-baranjska-zupanija.hr
 PASSLER Josef, gradonačelnik Innichena/San Candida: Nutzung der Drau. Odgovor autorici theresia.innichen@gvcc.net.
 Dora RADOSAVLJEVIĆ, ekološka udruga „Franjo Koščec“, Varaždin: franjo.koscec@hotmail.com; ekoloska-udruga@vz.htnet.hr
www.slovenija.si/vlada Republike Slovenije
 Gordan ŠAFAREK, Dravska liga: odgovor autorici od 26. travnja 2006. gsafarek@biol.pmf.hr,
 Toblach/Dobbiaco: www.toblach.it i www.dobbiaco.it
 World Wildlife Funds Austria: www.wwf.at
 „Verbund“: www.verbund.at/Austria Hydropower/Freudenau
 Viroviticko-Podravska županija: viroviticko-podravska-zupanija.hr
www.villach.at

II. Pomoćna literatura

AICHINGER, Hildegard (World Wildlife Funds Austria /WWF Austria): Einserfrage: Wer ist schuld? – U: Der Standard, Wien, 8. travnja 2006.
 ANZENBACHER, Arno: Christliche Sozialethik. Universitätsverlag Freiburg, 2002.
 BRUNČIĆ Davor: Projekt: Organizacija euroregionalne suradnje „Dunav-Drava-Sava“. Prijedlog modela. Osijek, travanj 2001. www.osjecko-baranjska-zupanija.hr
 GATTERER, Klaus: Im Kampf um Rom. Buerger – Rechte - Autonomien. Europaverlag Wien-Zuerich, 1969.
 HINA, Zagreb, Bulletin (na engleskom jeziku): 1. prosinca 2005.
 KLAUS Sigrid: Die Beeinflussung des Grundwasserhaushaltes durch Energiegewinnung mittels Kraftwerksbauten (Stuastufen) in einer Tallandschaft am Beispiel der „Oberen Drau“. Untersuchungsmethoden, deren Ergebnisse und die Auswirkungen der Grundwasserhaushaltsbeeinflussung auf den Naturhaushalt sowie die Nutzung der Grundwaservorkommen. Magistarski rad Sveučilišta u Beču.
 KUPFERSBERGER Hans: Regional Waste Management in Western Croatia. Faceability Study: JOANNEUM RESEARCH, www.joanneum.at
 LA VOCE DEL POPOLO, Rijeka, 29. April 2006: Lunedì singolare protesta sul fiume Mura: Con il rafting contro le centrali.

RUSSINOW Denis I.: Italy's Austrian Heritage 1919-1946. Oxford, Clarendon Press 1969.

STADLER Gerhard: Europarecht. Oesterreich in der EU. Verträge – Gesetze – Dokumente samt Einfuehrung in die spezifische Stellung Oesterreichs. Manzsche Verlags-und Universitätsbuchhandlung, Wien 1995.

VEČERNJI LIST, Zagreb, 31.3.2006. „Slovenija će graditi osam elektrana na Muri“.

Zakon o zaštiti prirode. Narodne novine (NN) br. 70/2005 od 20.7.2005.

ZUSAMENFASUNG

Die Drau berührt auf ihrem Laufe von der Quelle auf dem Toblacherfeld in der italienischen Provinz Bozen (Südtirol) bis zu ihrer Mündung in die Donau vier Staaten: Italien, Österreich, Slowenien und Kroatien. Sie verbindet die drei großen Sprachfamilien und Kulturen: die germanische, romanische und slawische Welt. Dennoch wird sie nicht als europäischer Fluss wahrgenommen und hat auch nicht jenes Interesse bei Künstlern und Literaten gefunden, das der Donau zuteil wurde. Aber wie die Donau, so hat auch die Drau im XX. Jahrhundert eine bewegte Geschichte erlebt: Im Jahre 1918, als Südtirol an das Königreich Italien fiel und dieses am Brennerpass sowie im Pustertal, bei der Osttiroler Ortschaft Sillian die Staatsgrenze zog, wurde der Oberlauf der Drau abgeschnitten. Ein Teil des von Toblach /Dobbiaco bis zur Hauptstadt von Osttirol reichenden Pustertales fiel an Italien. Die Grenze zerschnitt nicht nur den Fluslauf, sondern das historische Tirol. Der Verlust der fruchtbaren Region Südtirol wurde von Österreich, besonders von den Tirolern schmerzlich und als große Ungerechtigkeit der Versailler Friedenskonferenz empfunden, zumal Italien die Südtiroler mit Druck und Gewalt zur Italianisierung zwang. Die Versuche Tiroler Nationaler und „Patrioten“, Südtirol zurückzugewinnen, bei denen sie auch Gewalt anwendeten, bewirkte nur eine Verschärfung der italienischen Repressionsmaßnahmen gegen die deutschsprachigen Südtiroler und einen ersten Konflikt zwischen Österreich und Italien. Zu seiner Schlichtung musste im Jahre 1961 der UN-Sicherheitsrat angerufen werden. Das von Italien gewährte „Autonomiepaket“ für die Region Trentino – Alto Adige versöhnte die deutschsprachige Südtiroler Bevölkerung mit der neuen Realität. Sie trugen zum italienischen Wirtschaftswunder nach dem Zweiten Weltkrieg bei und profitierten auch ihrerseits davon, insbesondere als Italien der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft (EWG) beitrug. Südtirol entwickelte sich in der Folgezeit vom Kernland Tirol weg. Dass es nicht zur gänzlichen Entfremdung zwischen Tirolern kam, ist nicht zum geringsten Teil der verbindenden Kraft der Drau, die das Bewusstsein von der Einheit dieses Raumes zu bewahren half, zu verdanken.

Die Drau war während des XX. Jahrhunderts zweimal Demarkationslinie: nach dem Ersten Weltkrieg, als die Armee des Königreiches der Serben, Kroaten und Slowenen (SHS) in Kärnten einmarschierte, um das zweisprachige, deutsch-slowenische Gebiet zu besetzen, das slowenische und serbische Nationalisten als Teil des slowenischen Stammlandes bzw. als ehemals slawisch besiedeltes Territorium für den SHS-Staat beanspruchten. Die Friedenskonferenz in Versailles ließ die Kärntner Bevölkerung im Jahre 1920 über ihren Verbleib abstimmen; beide Volksgruppen – die slowenische und die deutsche – entschieden sich mehrheitlich für den Verbleib bei Österreich. Nach dem Zweiten Weltkrieg versuchte Josip BROZ TITO mit dem Einmarsch eines Bataillons der „Armee der Volksbefreiung“ Kärnten südlich der Drau für Jugoslawien zu vereinnahmen, wurde jedoch von der britischen Besatzung zur Aufgabe dieses Planes gezwungen.

Zu Ende des Zweiten Weltkrieges wurde die Drau zum Schauplatz zweier Tragödien: Der Kosakenarmee, die aus Italien flüchtete, aber im Vertrauen darauf, dass die Briten sie nicht an

Stalin ausliefern werde, auf dem Lienzener Feld die Waffen streckte und die britische Entscheidung abwartete. Von dort aus wurden die Kommandanten direkt zur Übergabe an die Rote Armee deportiert wurden. Als Nachrichten darüber durchsickerten, begingen zahlreiche Kosakensoldaten mit ihren mitwandernden Familienangehörigen Selbstmord; manche konnten sich durch Flucht in die Berge um Lienz der Auslieferung entziehen. Wer es nicht schaffte, wurde nach der Rückkehr nach Russland zur Zwangsarbeit nach Sibirien verbannt.

Auch die Armeeinghörigen des Unabhängigen Staates Kroatien versuchten die Drau und damit die britische Besatzungszone zu erreichen und kamen bis auf das Bleiburger Feld. Auch in diesem Fall handelte die britische Besatzungsarmee in Kärnten gegen die Bestimmungen der Genfer Konvention für Kriegsgefangene (1929) und lieferte die Angehörigen dieser Armee der Rache der Sieger in Jugoslawien aus.

In Slowenien und in Kroatien ist die Drau ein Synonym für die Tragödie der deutschsprachigen Volksgruppe, für die kollektive Rache Jugoslawiens an den als „Quislingen“ und „Verrätern“ beschuldigten Volksdeutschen. Sie erlitten die Ausbürgerung und die Enteignung ihres Vermögens, wurden in Sammellager zur Vertreibung interniert oder ausgewiesen oder zur Flucht gezwungen. Die Rehabilitierung und die Rückerstattung des enteigneten Vermögens wurden bisher in Slowenien und Kroatien halbherzig und unbefriedigend gelöst.

Die Drau trägt auch die Spuren des Kroatischen Unabhängigkeitskrieges: im Terrain drohen noch Minen; die Grenzen zwischen Kroatien einerseits und Serbien – Montenegro sind noch nicht festgelegt.

Wegen all dieser historischen Hypotheken hielt sich in der Kärntner Bevölkerung hartnäckig die Vorstellung von einer Unruhezone südlich der Karawanken. Dies änderte sich auch nicht, als Jugoslawien dem Wiener Staatsvertrag vom 15. Mai 1955 beitrug und damit die Grenzen des neuerstandenen Österreich, jene vom Tag des Erlöschens Österreichs auf der politischen Landkarte (infolge des Einmarsches Hitlerdeutschlands in Österreich – 13. März 1938) anerkannte. Territoriale Ansprüche musste (und muß) Österreich von seinem/seinen südlichen Nachbarn seither nicht mehr fürchten, ganz besonders nicht seit Slowenien und Kroatien völkerrechtlich anerkannte Staaten sind, die sich zu den Grundlagen des Völkerrechtes, zu Unverletzlichkeit der Grenzen, gewaltloser Konfliktlösung und Rechtsstaatlichkeit bekennen.

Die Herausforderung, welche der Raum südlich der Karawanken heute an Österreich stellt, sind die gleichen, mit denen sich der ganze europäische Kontinent, ja die gesamte globalisierte Welt auseinandersetzen müssen: Die drohende Umweltverschmutzung und Zerstörung des natürlichen Lebensraumes sind nur eines der weltumspannenden Probleme, aber ein sehr wesentliches, handelt es sich doch um die vitalen Notwendigkeiten einer menschenwürdigen Existenz. Von der erfolgreichen Bewältigung hängt es ab, ob die Menschen in ihrer angestammten Heimat eine lebenswerte Existenz genießen oder sich zum Verlassen ihrer Heimat genötigt sehen. Die Republik Kroatien und die Republik Slowenien haben vom Vorgängerstaat ein unheilvolles Erbe wirtschaftlicher Fehlentscheidungen und vernachlässigten Umgangs mit natürlichen Ressourcen und Volksvermögen übernommen. Daher belasten heute die bilateralen Beziehungen der beiden neuen Republiken mit Österreich und den anderen Nachbarstaaten ein sicherheitstechnisch problematisches und administrativ konfliktträchtiges Kernkraftwerk (Krško), die Endlagerung des Atommülls, Wasserkraftwerke mit fragwürdiger Umweltverträglichkeit in grenznahen Bereichen, Hochwasserschutz, mangelnde Transparenz bei Katastrophenfällen u.ä. Die Sorge um eine umweltverträgliche Entwicklung, die langfristige Gewährleistung der Versorgung mit Energieträgern und die Sorge um Lebensqualität sind heute prioritäre Aufgaben aller Regierungen im Drauraum. Im vorliegenden Artikel setzt sich die Autorin mit der Erfüllung dieser Aufgaben auseinander und misst an ihnen die Qualität der Beziehungen im Drauraum heute.

I. DIE DRAU – KONFRONTATION VON ÖKOLOGIE UND WIRTSCHAFT

I.1. QUELLE SAUBERER UND ERNEUERBARER ENERGIE

Im Oberlauf, im italienischen und im Osttiroler Pustertal ist die Drau noch ein „junger“, ungestümer Gebirgsbach, geeignet für Wildwassersport, aber nicht zur wirtschaftlichen Nutzung der Wasserkraft. Im südlichen Kärnten aber reiht sich Kraftwerk an Kraftwerk, erbaut in den Jahren des wirtschaftlichen Aufschwungs, ab 1955. Die österreichischen Draukraftwerke speisen das gesamte Kärntner Stromnetz und versorgen auch die Österreichischen Bundesbahnen mit Energie. Mit Stolz verweist der Dachverband der österreichischen Wasserkraftwerke („Verbund“) darauf, dass im Umfeld der von ihr erbauten Wasserkraftwerke die Gefahr von Überschwemmungen praktisch beseitigt wurde.

Die Sozialistische Föderative Republik Jugoslawien ließ an der Drau in Slowenien Wasserkraftwerke errichten. Die Republik Slowenien hat sie fertiggestellt. Die Drau ist der wichtigste slowenische Energiespender.

In Kroatien wurde zur Zeit des ehemaligen Jugoslawien an der Drau nur ein Wasserkraftwerk errichtet (Donja Dubrava). Die Katastrophe von Tschernobyl (der Tag der Fertigstellung dieses Manuskriptes ist der 20. Jahrestag dieses Super-GAU) brachte ein Umdenken in der Energiepolitik Jugoslawiens; er kann meiner Meinung nach als die eigentliche Geburtsstunde auch der politischen Opposition im ehemaligen Jugoslawien betrachtet werden.

Die Republik Kroatien hat die internationalen Dokumente über Umweltschutz und nachhaltige Entwicklung mitunterzeichnet und sie in ihre Gesetzgebung und strategische Planung eingebaut.

Daher wird die Nutzung der Wasserkraft als sauberer und erneuerbarer Energiequelle von der Kroatischen Elektrizitätsverwaltung hohe Bedeutung zugemessen und eine Steigerung des Anteils an Wasserkraftwerken in der Energiegewinnung auf 50% angestrebt (während Wärmekraftwerke ein Drittel der benötigten Energie und der Import die restlichen 20% decken sollen). Vor allem soll die Abhängigkeit von ausländischen Energielieferungen möglichst klein gehalten werden.

I.2. DER EINWAND DER ÖKOLOGEN – DIE KROATISCHE PODRAVINA IST JETZT SCHON ÖKOLOGISCH GEFÄHRDET.

Die Podravina gilt als eines der letzten Naturreservate mit wenigen noch erhaltenen Auwäldern und einem Überschwemmungsgebiet, das zahlreichen gefährdeten Tier- und Pflanzenarten Lebensraum bietet. Die Kraftwerkspläne der Kroatischen Elektrizitätsverwaltung würden dieses Augebiet und damit die Artenvielfalt dieses Lebensraumes zerstören. Das Kraftwerk Donja Dubrava hat schon einen großen Teil des einstigen 300 km langen Waldgürtels „gekostet“; der Bau des geplanten Kraftwerkes „Novo Virje“ würde das Ende dieses geschützten Lebensraumes bedeuten.

Aber nicht nur die Artenvielfalt und ein spezifischer natürlicher Raum sind in Gefahr. Jedes Kraftwerk wirkt sich nach Meinung von Ökologen – welche von biologischen Untersuchungen bestätigt werden – nachträglich auf die Bodenqualität und den Grundwasserspiegel aus.

In diesen Wäldern wurde auch durch langjährige illegale Sand- und Kieselgewinnung aus dem Flussbett und durch Flussbettregulierung nicht wiedergutmachender Schaden angerichtet.

I.3. ÖSTERREICH – HILFE BEI DER RETTUNG DES ÖKOSYSTEMS „DRAU“

Österreich hat Erfahrungen mit dem Konflikt zwischen Ökologen und der Wirtschaft: Dramatisch brach dieser Konflikt aus, als der Bau des Wasserkraftwerkes in der Hainburger Au in Angriff genommen wurde und sich in den Dezembertagen 1984 Umweltaktivisten den Holzfällern, Bauarbeiten und der Gendarmiere entgegenstellte; die Geburtsstunde der politischen Umwelt- und Grünbewegung in Österreich ist die Weihnachtsnacht 1984.

Der Österreichische World Wildlife Funds (WWF Austria) bietet daher den kroatischen Umweltaktivisten der „Drau-Liga“, einer Sammelbewegung von lokalen Nichtregierungsorganisationen zum Schutz der gefährdeten Flusslandschaften an Drau, Mur, Save und Donau logistische und materielle Hilfe.

Auch Ungarn ist daran gelegen, dass das Grenzgebiet in Kroatien ökologisch geschützt wird, da Ungarn bereits 1990 von seinen Projekten zur Nutzung der Wasserkraft an der Drau und an der Donau zurückgetreten ist. Ungarn hat die Republik Kroatien 1996 offiziell davon unterrichtet, dass es die noch mit Jugoslawien vereinbarten Wasserkraftwerke nicht realisieren werde. In Westungarn wurde ein „Nationalpark Donau-Drau“ proklamiert, der Teil des von der Europäischen Union geförderten Schutzgebietes „Donau-Karpatenraumes“ ist. Die ungarischen Zupane im Nationalpark „Donau-Drau“ bieten den kroatischen Gespanschaften und Umweltaktivisten moralischen und politischen Rückhalt im Widerstand gegen die kroatische Atom-Lobby und lässt die offiziellen Stellen wissen, dass der Bau des geplanten Kraftwerke „Novo Virje“ in Ungarn nicht mit Zustimmung rechnen könne.

Die Kroatische Elektrizitätswirtschaft (HEP) wirft Ungarn vor, mit der Ablehnung des kroatischen Kraftwerksbaus die Entwicklung Kroatiens bremsen zu wollen. Die kroatischen Umweltaktivisten werden von HEP verdächtigt, Opposition um der Opposition betreiben und den Status quo einzementieren zu wollen. Ihre Experten sind überzeugt, dass Wasserkraftwerke ökologisch sind. Im Hochwasserschutz hätten sie sich bewährt; es komme darauf an, die gesamte Kette von Kraftwerken an der Drau fertigzustellen, weil das gesamte Kraftwerkssystem auf Multifunktionalität angelegt sei und in vollständigem Zustand seine Aufgaben bei der Stromgewinnung, beim Schutz des Grundwassers und bei der Hochwasservorsorge leisten könne. Darüber hinaus fungierten Kraftwerke heute als Freizeit- und Erholungszonen für den Menschen und für die Tier- und Pflanzenwelt. Sie stützen sich in dieser Argumentation auf den bereits seit Jahren bestehenden „Drau-Fahrradweg“, der von der kroatisch-slowenischen Grenze an durch die Dörfer und Städtchen, teilweise am Draufer entlang führt und ein wichtiger Baustein eines - noch nicht ganz abgerundeten - Tourismusangebotes ist. Der Drauradweg – ein europäischer, in den europäischen Fahrradkarten als „R1“ bezeichnet – führt auch von der Quelle der Drau entlang ihren Ufern bis Maribor (366 km). Das Stück von Maribor bis zur slowenischen Grenze bei Ljubljan sollte von Slowenien ausgebaut werden, um einen Anschluss zum kroatischen Drauweg „Dravska ruta“ zu erhalten; es dürfte kaum technische Schwierigkeiten geben; das Problem scheint im mangelnden politischen Willen zu liegen.

Der Streit zwischen Ökologen und den Energietechnikern wird auf hohem Niveau und mit beachtlichem argumentativen Einsatz geführt. Eine Entscheidung kann in diesem Streit vermutlich nur mit metadisziplinären Überlegungen einer Umweltethik getroffen werden.

Das vom Österreichischen World Wildlife Funds unterstützte Bemühen um den Erhalt der Auwälder bezieht auch den Kroatischen Nationalpark Kopački rit mit ein: Zum einen, weil er sich im Mündungsbereich der Drau befindet und damit auch noch zum geplanten Bioservat gehören kann, welches den kroatischen Teil der Podravina und den ungarischen Teil, langfristig auch Slowenien und Serbien – Montenegro umfassen soll. Doch dies ist noch „Zukunftsmusik“:

im Falle von Serbien und Montenegro müssen die Staatsgrenzen festgelegt, die „Grenzbalken im Kopf“ abgetragen, die Vorbehalte ausgeräumt werden. Slowenien verfolgt in seiner Umwelt- und Energiepolitik eigene Wege und stellt die nationalen Interessen noch immer vor jene der Gemeinschaft: so will es die acht neuen Kraftwerke in Grenznähe bauen, gegen welche sowohl die kroatischen Gespanschaften wie auch die ungarischen Komitate wegen der Grenznähe Einspruch erheben.

III. GRENZÜBERSCHREITENDE ZUSAMMENARBEIT - EUROPAREGIONEN

III.1. PROJEKTE DER EUROPÄISCHEN UNION FÜR DIE DRAU-REGION (DRAVA – RIVER – BASIN):

Während Mitgliedsstaaten der Europäischen Union (in diesem Fall Slowenien mit seinem Programm zum Ausbau von Kraftwerken in Grenznähe) ihren nationalen Interessen Vorrang vor dem Geist der Gemeinschaft geben, fördert die Europäische Union die grenzüberschreitende Zusammenarbeit. Gerade im Bereich des Umweltschutzes in der Drauregion gewährt die Europäische Union finanzielle und technische Unterstützung unter Einbeziehung auch des Savebeckens (Drava – River – Basin – Project) im Rahmen ihrer Förderungsprojekte für grenzüberschreitende Zusammenarbeit INTERREG A. Es handelt sich um ein Pilotprojekt, das wegweisend für den gesamten Raum der Europäischen Union werden soll: Die Gewährleistung von sauberem Wasser aus den Flüssen mit Wasserkraftwerken für eine Region mit hoher Bevölkerungsdichte. Österreichische Unternehmen arbeiten derzeit gemeinsam mit dem renommierten österreichischen Forschungsinstitut JOANNEUM RESEARCH aus Graz an den Machbarkeits- und Umweltverträglichkeitsstudien. Parallel dazu führt die Europäische Union ein weiteres Projekt im Drau-Save-Becken durch: Die Abfallbewirtschaftung mit besonderer Berücksichtigung der ökologischen Verträglichkeit für die Flüsse und die Trinkwasserversorgung . Auch hierbei sind österreichische Firmen mit dem genannten Grazer Institut beteiligt.

III.2. DIE ZUKUNFT DER EUROPÄISCHEN ZUSAMMENARBEIT AN DER DRAU

Bereits im Jahre 1998 gründeten die kroatischen Gespanschaften an der Drau mit der ungarischen Region Baranja eine Euroregion, eine Form der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit, die keine eigene Rechtsperson ist und derzeit überhaupt mehr demonstrativen Charakter als praktische Bedeutung hat. Diese Euroregion dehnte sich in den darauffolgenden Jahren sogar bis in die bosnischen Kantone an der Save und auf die woiwodinischen Städte aus. Die bis zum Jahre 2005 konzipierten Kooperationsprojekte der neuen „Euroregion“ beziehen sich auf eine Vielzahl von Lebensbereichen (öffentliche Verwaltung, Wirtschaft, Bildung, Kultur, Sport, Gesundheit, Umweltschutz) und verpflichten die Unterzeichner, auf das gemeinsame Interesse Bedacht zu nehmen. Auch im Bereich der Energiewirtschaft soll das Gemeinschaftsinteresse bestimmend sein. Angesichts der tatsächlichen Differenzen um die Gewährleistung der Energieversorgung und des Umweltschutzes sind diese Projekte bestenfalls Absichtserklärungen.

DIE LEHREN DARAUS: DIE ENERGIE IN GRENZÜBERSCHREITENDE ZUSAMMENARBEIT KANALISIEREN!

Die Hyperproduktion von „Euroinitiativen“ und „Euroregionen“ entspringt dem Enthusiasmus von Aktivisten; sie sind begrüßenswert, insoferne sie die Bevölkerung motivieren, sich für den eigenen Lebensraum im engeren, aber auch im weiteren, grenzüberschreitenden Sinn zu engagieren. Die Politik in den Euroregionen spiegelt allerdings die Verhältnisse in den EU-Mitgliedsstaaten wieder: die Vorherrschaft nationaler Interessen und Egoismen, die Interessensdivergenzen der einzelnen Mitgliedsstaaten und jene zwischen den Regierungen und den Bürgern.

Politiker verwenden gerne Brücken als Metapher für „Friedensbrücken“: In der Draustadt Villach trägt eine der europaweit architektonisch schönsten Brücken diese Bezeichnung. Die noch immer unbefriedigende Intensität der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit (eine der Ursachen mögen die Sprachbarrieren sein) müsste doch mit dem guten Willen aller Seiten überwunden werden können, zumal die Interessen der Menschen in allen Regionen und Staaten an der Drau gleich sind: Die Erhaltung einer einzigartigen Natur- und Kulturlandschaft und die Verbindung dieses Ziels mit der nicht weniger wichtigen Suche nach verträglichen, erneuerbaren, sauberen Energiequellen. In diesem Sinn soll der Aufsatz dazu motivieren, die Zusammenarbeit der Drauländer- und Regionen zu vertiefen.